



Bez programa i bez strategije

PIŠE: VLADIMIR GLIGOROV

Pre četiri godine se krenulo sa nekom strategijom - Evropska unija i veća socijalna davanja. Prvo je bilo razlog što su dobijeni izbori, a drugo je obezbedilo formiranje koalicije. Uz to, ideološki je izgledalo privlačno, jer se moglo govoriti o socijalnoj pravdi, a finansijski teret nije izgledao naročito veliki, jer su privredna očekivanja bila više nego optimistična. Onda je izgubljeno dve godine evropskih integracija na promašenoj kosovskoj politici, a onda i sve četiri na rđavom suočavanju sa privrednom krizom. Rđavom zbog toga što se više vodilo računa o nesolventnim preduzećima, a nimalo o padu zaposlenosti. Tako da ni od evropskih integracija, a ni od socijalne pravde nije bilo ništa. I odgovornost je pala na najveću stranku u vladajućoj koaliciji, koja je i izgubila parlamentarne i predsedničke izbore.

Za razliku od pre četiri godine, koalicija koja je preuzela vlast nema nikakvu strategiju. Najveća stranka u koaliciji, Srpska napredna stranka je očekivala mnogo uverljiviju pobjedu od one koju je ostvarila, ceneći da će Demokratska stranka biti kažnjena mnogo strože nego što se na kraju dogodilo. Zapravo, izborna strategija Demokratske stranke, da nezadovoljne usmeri da glasaju za Socijalističku i Liberalno-demokratsku partiju se pokazala kao uspešna, osim što su ovi prvi prošli bolje nego što se očekivalo i prešli su na pobjedničku stranu koja je uz to, bar na izgled, nudila više. No, posledično, nova vlada je preuzela vlast ne znajući za šta je tačno dobila glasove i nemajući nikakav program koji bi mogla da ponudi.

Uz to, podela vlasti ne odgovara izbornoj moći. Što nije moglo, a da nema za posledicu neka veoma neuobičajena rešenja. Tako je predsednik Vlade zadržao i Ministarstvo unutrašnjih poslova, što se može tumačiti kao njegovo saznanje da stvarni predsednik vlade ne može biti, a ministar policije može. Opet, prvi potpredsednik vlade, koji bi zapravo trebalo da je predsednik, preuzima kontrolu nad sektorom bezbednosti ne samo kao ministar odbrane, nego i kao šef svih službi koje se njome bave. Što,

ustvari, postavlja pitanje stvarne vlasti ministra unutrašnjih poslova. Konačno, finansije i privredu padaju u nadležnost najmanjoj od značajnijih članica koalicije, osim što su centralnu banku preuzeli naprednjaci. Opet, to znači da se ni predsednik niti prvi potpredsednik vlade nemaju nikakav privredni program i ne bi da preuzmu odgovornost za pogoršanu privrednu i socijalnu sliku i za sve neuspehe u toj oblasti. Konačno, spoljnim poslovima će, po svemu sudeći, da se bavi predsednik države, koji je najavio novi plan za Kosovo, za koji će tražiti saglasnost svih u skupštini. Kako je spoljna politika svedena na kosovsku, teško je očekivati da će bilo kakve stvarne spoljne politike uopšte i biti. U prvom trenutku je postojala opasnost da se regionalna politika poveri Miloradu Dodiku, koji se za to i zalagao, ali to je za sada stavljeno po strani. Takođe, politika približavanja Evropskoj uniji je u nadležnosti potpredsednice vlade i šefa kancelarije za evropske integracije, ali njihov uticaj na dnevni red vlade je mali, a svejedno zavisi od kosovske politike, na koju ne mogu da imaju nikakav uticaj. Tako da vlada ne samo da nema strategiju i program, nego je podelila vlast tako da je teško videti da bilo šta može da uradi.

U tim okolnostima, naprednjaci su, po svemu sudeći, doneli odluku da su potrebne revolucionarne mere, koje opet, zahtevaju revolucionarna opravdanja. Prva takva je bila smena guvernera centralne banke. Ona je izvršena uz izmenu zakona, kojim se u najmanju ruku umanjuje transparentnost delovanja centralne banke, ne samo zbog smanjenja njene nezavisnosti, već i zbog toga što su povećane nedoumice oko toga kojim će se ciljevima, ne samo monetarne politike, rukovoditi i kojim će sredstvima pribegavati da bi ih ostvarila. Kod centralne banke nije samo važno šta tačno čini, recimo, kako prilagođava referentnu kamatnu stopu ili menja obaveznu rezervu, već i kako komunicira sa javnošću, to jest kakve poruke o svojim ciljevima i namerama šalje. U ovom drugom, izjave koje su davane prilikom smene guvernera i kao obrazloženje promena u zakonu,

samo povećavaju neizvesnost, dakle konfuziju o tome šta se od novog rukovodstva može očekivati.

Preuzimanje vlasti se na tome ne završava. Osim pokrajinske vlasti u Vojvodini, gde Demokratska stranka može praktično sama da vlada, na svim drugim nižim nivoima vlasti se teži da na vlast dođe koalicija koja ne uključuje Demokratsku stranku. Cilj nije samo da se ona isključi iz vlasti gde god je moguće, već i da se ostrakizuje, dakle da joj se pripišu svojstva i dodeli odgovornost koji bi je učinili nelegitimnom ne samo opozicijom, nego i političkom alternativnom uopšte. Ovo ima za posledicu i stavljanje na probu Socijalističke partije i Udruženih regiona kao koalicionih partnera. Kako su oni sa demokratske prešli na naprednjačku stranu, njihova se lojalnost dodatno stavlja na probu zahtevima da raskinu koalicije sa demokratama gde god je formiranje vlasti sa naprednjacima moguće. U tome će koalicija socijalista i demokrata u Beogradu biti krajnja mera revolucionarnosti nove vlasti.

No, po izjavama koje se daju o tome čemu se politički teži i po optužbama koje se podižu protiv demokrata, nema sumnje da jačaju revolucionarne pobude. Kao što u slučaju smene guvernera centralne banke nije bilo dovoljno da se traži da on dobrovoljno prekine svoj mandat, nego nije čak bilo dovoljno da se promeni zakon čime se njegova smena omogućuje, pa se tražio način da se čitava uprava banke kriminalizuje preko odgovornosti za bankrotstvo Agrobanke i drugih problema u bankarskom sistemu. Slične se optužbe podižu i protiv svih koji imaju ili su imali nke veze sa demokratama, a sama se Demokratska stranka okrivljuje za sveopštu korupciju i svakoliki kriminal. Opet, to bi trebalo da deluje disciplinujuće i na njihove doskorašnje saveznike u vlasti, a koji su sada u koaliciji sa naprednjacima. Tako da se preuzimanje vlasti sve više obavlja uz opravdanje da je reč zapravo o politici suzbijanja korupcije, a ne o primeni načela demokratske smene na vlasti.

Šta više, u slučajevima gde ta smena na vlasti ne ide lako, koristi se argument o nenarodnoj vlasti, jer se kaže, na primer, u Novom Sadu, da bi opstanak na vlasti koalicije oko demokrata bilo u suprotnosti sa interesima naroda i da bi sprečilo da im se poboljša život. Ova se retorika za sada ne koristi u slučaju Beograda, jer postoji realna opasnost da se pokaže kao štetna po naprednjake, a i po socijaliste, koji bi ponovo bili stavljeni na probu, ali nije jasno da li će se moći sprovesti

revolucionarna promena poretka ako se ne promeni vlast u Beogradu. Tu se sada otvaraju dva politička pitanja.

Prvi je, da li je vladajuća koalicija stabilna, što će reći, da li sve stranke članice koalicije računaju da ne mogu da povećaju svoju izbornu moć, pa tako i svoj udeo u vlasti? Da bi se dao neki odgovor na to pitanje, pretpostavimo da se na jesen održe prevremeni izbori, šta bi se moglo očekivati, ko bi kako prošao? To zavisi od dve stvari: da li bi došlo do preraspodele glasova unutar vladajuće koalicije i da li bi ona povećala ukupan broj glasova. Ovo drugo zavisi u značajnoj meri od toga kad se održavaju prevremeni izbori. Ako bi do njih došlo relativno brzo, na jesen ove ili na proleće sledeće godine, ne bi bilo neuobičajeno da se podrška vladajućoj koaliciji poveća. Posebno zato što se demokrate još nisu konsolidovale, a i neće u nekom kratkom roku. Ukoliko se sačeka sredina mandata, ishod glasanja postaje neizvesniji. Očekivanja ne mogu biti ispunjena, tako da će se neki od razočaranih glasača vratiti demokratama, a opozicija bi lako mogla do tada i da se konsoliduje. Moguće je, i nije neuobičajeno, da svejedno do neke veće preraspodele glasova između vladajuće koalicije i opozicionih stranaka ne dođe, bar ne u tako kratkom roku. Jer je još uvek sveže sećanje na nezadovoljstvo politikom demokrata i njihovih saveznika.

Zbog toga je još značajnija eventualna preraspodela glasova između koalicionih partnera. Demokrate su računale da, preuzimajući odgovornost na sebe uz svaljivanje krivice na G17 plus (sada deo Udruženih regiona), obezbeđuju isti broj glasova, uz veći udeo socijalista i liberala. Uz očekivanje da će Tadić obnoviti predsednički mandat, to je trebalo da bude dovoljno za opstanak na vlasti. Ovakva bi strategija mogla da bude privlačna naprednjacima za četiri godine, ako rezultati vlade budu rđavi ili bar neubedljivi. No, na prevremenim izborima, pogotovo ukoliko bi do njih

došlo relativno brzo, trebalo bi očekivati da se neki od glasova socijalista vrate demokratama, a neki da se presele kod naprednjaka, a ovo drugo bi verovatno bilo još više slučaj sa glasovima regionalista. Tako da bi eventualni prevremeni izbori značajno ojačali naprednjake i doveli bi do preraspodele vlasti u koaliciji.

Ako je tako, koji su dugoročni izgledi partija vladajuće koalicije? Odgovor se nameće kad je reč o Ujedinjenim regionima. Oni su samo jedna od inkarnacija onoga što se zvalo G17. Opstanak ove ekspertske grupe, partije i sad koalicije zavisi od sposobnosti preobražavanja iz izbora u izbore. U ovom času, čini se da se došlo do kraja puta i da se nestankom Udruženih regiona valja očekivati i marginalizaciju G17, ali iznenađenja nisu nemoguća. U svakom slučaju, oni ne mogu da prežive stabilizaciju političkog prostora, do čega bi trebalo da dođe ukoliko se zaista bude istrajalo na izborima kao sredstvu osvajanja vlasti.

Kada je reč o socijalistima, teško je videti da bi oni mogli značajnije da povećaju svoj udeo u glasačkom telu. Njihovi koalicioni partneri imaju relativno ograničene političke ciljeve i shodno tome i rok trajanja. Penzionerska stranka ne može da bude trajna pojava u demokratskoj politici, što znači da socijalisti ne mogu da računaju na glasače penzionera u budućnosti. Isto tako, jagodinska stranka ima neizvesnu budućnost, a svakako ne mora trajno da se vezuje za jednog koalicionog partnera. To je, po prirodi stvari, lobi grupa, što je i penzionerska stranka, tako da oni mogu da ostvaruju svoje interese i izvan stranaka, a svakako u različitim koalicijama. Socijalistima bi mogli da pristupe neki glasači narodnjaka i radikala, ali to bi zahtevalo značajno pomeranje udesno, koje bi ubrzalo osipanje glasača na levoj strani. Tako posmatrano, domet socijalista je sličan onome koga su sada ostvarili u Vojvodini ili u Beogradu, dakle relativno mali ukoliko demokrate ojačaju.

Izgledi naprednjaka opet, nisu tako stabilni kao što su izgledi demokrata. Bez obzira na trenutne

probleme, koji inače nisu neuobičajeni za stranku koja je izgubila izbore, teško je videti da bi mogla da nestane politička potreba za Demokratskom strankom, kako zbog uloge koju je imala u demokratizaciji zemlje tako i zbog toga što je jedina sposobna da nudi demokratske odgovore na neke trajnije probleme sa kojima se Srbija suočava. Tu nije samo povezanost sa evropskim sistemom vrednosti i ustanova, koju je trenutno rukovodstvo potcenilo, već i demokratski pristup autonomiji Vojvodine i nacionalnim, prekograničnim problemima, koji je opet donekle napušten u poslednjih četiri-pet godina. No, socijalisti inkliniraju nacionalizmu, kao i naprednjaci i radikali, dok je teško videti koja je trajnija strategija naprednjaka, kako kada je reč o evropskim integracijama, tako i kod unutrašnjeg uređenja zemlje i odnosa prema susednim zemljama. U ovom času njihove su izjave demokratske, ali potrebno je vreme da bi to postalo trajnije opredeljenje.

U svakom slučaju, ukoliko bi demokrate povratile svoj karakter i ako bi se naprednjaci profilisali kao moderna konzervativna stranka, na političkom bi prostoru još ostalo mesta za liberale i za nacionaliste. Da bi se eventualno našlo mesto za ojačane socijaliste, bilo bi potrebno da istisnu demokrate, a to je malo verovatno.

To bi trebalo tako da izgleda, ukoliko bi se očuvao demokratski postupak odlučivanja. Ovo nije izvesno zbog revolucionarnih namera i postupaka naprednjaka i zbog toga što je u izgledu njihovo, bar kratkoročno jačanje moći i udela u vlasti, uz nedostatak bilo programa ili strategije za šta bi to trebalo da bude iskorišćeno. Tako da to osvajanje vlasti može veoma brzo da se pretvori u strategiju očuvanja vlasti, što može da dovede do političkih odluka koje će, kao i devedesetih godina prošloga veka, trajno preusmeriti političku strategiju zemlje profilisanu u poslednjih desetak godina, koja je i inače sprovedena bezvoljno i nedosledno. Prvi potezi i posebno, zjapeća praznina kad je reč o odgovorima na ključne probleme zemlje - ne slute na dobro.